12.3.2025

Sivistysvaliokunta

Lausunto sivistysvaliokunnalle kulttuuripoliittisesta selonteosta VNS 8/2024

Selonteon neljässä tavoitteessa ja useissa toimenpiteissä pyritään kehittämään ja edistämään kulttuuripolitiikkaa monin hyvin yleisluontoisin tavoittein. Näissä toimijoina ovat pääosin kulttuuritoimijat itse sekä elinkeinoelämä, mutta osaltaan ne saattavat sivuta julkisen sektorin, mm. kuntien ja hyvinvointialueiden toimintakenttää. Tavoitteet ovat usein niin yleisesti muotoiltuja, että niiden vaikutuksia valtiontalouteen sekä vaikutuksia tai velvoittavuutta kuntien tai hyvinvointialueiden toimintaan on vaikea arvioida, samoin kuin mitä ne tarkoittaisivat mm. kuntien tehtävien, talouden tai rahoituksen kannalta.

Matkailijamaksun selvittäminen

Luvun 3.7 toimenpide-ehdotuksissa ehdotetaan selvitettäväksi matkailijamaksun keräämistä ja sen käyttöä kulttuurin edistämiseen.

Selonteon luonnosvaiheessa valtiovarainministeriö ehdotti matkailijamaksua koskevan kohdan poistamista kokonaan selonteosta. Nyt selonteossa ehdotetaan matkailijamaksun keräämisen selvittämistä. Valtiovarainministeriö katsoo, että harkinta ja päätös tällaisen selvitystyön tekemisestä tulisi tehdä osana laajempaa valtiontalouden suunnittelua. Valtiovarainministeriö haluaa kuitenkin tuoda tässä vaiheessa esille matkailijamaksuun liittyviä perustuslaillisia ja valtiontaloudellisia seikkoja, joita valtiovarainministeriö osin kommentoi jo selonteon luonnosvaiheessa, ja joita tulee punnita selvitystyön tarpeellisuutta harkittaessa.

Yksilöidyistä suoritteista, joiden hankinta on pääsääntöisesti vapaaehtoista, on mahdollista periä maksua. Kunnilla ei liene kuitenkaan sellaista tehtävää, johon matkailijamaksun voisi lakisääteisenä maksuna liittää. Matkailijamaksu olisikin todennäköisesti perustuslailliselta luonteeltaan vero, jos se ei ole korvaus mistään tietystä palvelusta tai edusta ja se on maksajalleen pakollinen eikä vapaaehtoinen. Perustuslain 81 §:n mukaan verosta on säädettävä lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.

Jos matkailijamaksu otettaisiin käyttöön verona, tulisi siitä siis säätää lailla. Valtiolle tuloutettavan veron sijasta tuotot voitaisiin tilittää osittain tai kokonaan tietylle kunnalle, jos näin halutaan. Vero voidaan myös lailla säätää kuntien itsensä päätettäväksi laissa säädettävissä rajoissa.

Matkailijaveron lainsäädännöllisiä ja kuntataloudellisia kysymyksiä ei ole selvitetty tarkemmin. Tarkemmin selvitettäviä kysymyksiä olisivat mm. se, voitaisiinko veroa soveltaa vain osassa kuntia tai kaupunkeja ja se, miten vero vaikuttaisi kuntien valtionosuuksiin. Verotuksessa alueelliset erot ovat ongelmallisia, sillä verotuksen tulisi lähtökohtaisesti kohdella kaikkia samalla tavalla.

Jos veroksi katsottavan matkailijamaksun tulot käytettäisiin kulttuurin edistämiseen, olisi se poikkeus Suomen verojärjestelmässä. Valtion budjetoinnin vahvan pääperiaatteen mukaan verotulot ovat yleiskatteellisia. Verotulojen korvamerkintä heikentää päätöksenteon ja budjetoinnin tehokkuutta sekä joustavuutta ja heikentää eduskunnan budjettivaltaa. Korvamerkintä myös hämärtää menojen seurantaa sekä vaikeuttaa valtionosuusrahoituksen arviointia muuttuvissa tilanteissa. Normaalissa menettelyssä yksityiskohtaiset määrärahapuolen päätökset tehdään erillään verotukseen liittyvistä päätöksistä. Valtiovarainministeriö ei kannata mahdollisen matkailijamaksun tulojen korvamerkintää.

Lisäksi valtiovarainministeriö haluaa tuoda esille, että mikäli matkailijamaksun kerääminen ja tilittäminen tulisi tehtäväksi esimerkiksi majoituspalveluja tarjoaville toimijoille, lisäisi se toimijoiden hallinnollista taakkaa. Sillä voisi olla negatiivinen vaikutus varsinkin pienemmille toiminnanharjoittajille. Uuden veron keräämiseen ja valvontaan liittyvät tehtävät lisäisivät myös sen viranomaisen työmäärää, jolle nämä tehtävät osoitettaisiin.

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 28, 00023 Valtioneuvosto

puh. 0295 16001 (vaihde)
kirjaamo.vm@gov.fi
www.vm.fi
Y-tunnus 0245439-9

Finansministeriet
Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
PB 28, 00023 Statsrådet

tfn 0295 16001 (växel)
registratorskontoret.fm@gov.fi
www.finansministeriet.fi
FO-nummer 0245439-9

Lopuksi valtiovarainministeriö muistuttaa, että majoitustoimintaan sekä liikunta- ja kulttuuripalveluihin kohdistuu jo veronkorotuksia vuoden 2025 alusta lähtien, kun niiden arvonlisävero nousi 14 prosenttiin aiemmasta 10 prosentista.

HYTE-kertoimet

Luvun 3.6 toimenpide-ehdotuksissa ehdotetaan hyvinvointialueiden ja kuntien rahoitusjärjestelmään sisältyvien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen HYTE-kertoimien painoarvoa lisättävän ja kriteereitä ja mittareita tarkistettavan paremmin vaikuttavaa ennaltaehkäisyä tukeviksi.

Tämän osalta valtiovarainministeriö toteaa, että kunnan peruspalvelujen valtionosuuden kautta rahoitetaan peruspalvelujen valtionosuuslain (618/2021) 1 §:n mukaisia tehtäviä. Näistä kulttuuripoliittiseen selontekoon liittyviä tehtäviä ovat erityisesti yleisistä kirjastoista annetun lain, kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain ja taiteen perusopetuksesta annetun lain mukaiset tehtävät. Lisäksi peruspalvelujen valtionosuuden kautta rahoitettavilla varhaiskasvatuksella sekä esi- ja perusopetuksella on merkittävä osansa lasten kulttuurikasvatuksessa. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden tarkoituksena on turvata kuntien mahdollisuudet pitää yllä riittävät lakisääteiset peruspalvelut eri osissa maata. Järjestelmää ei näin ollen ole tarkoitettu yksittäisten toimialojen toimintaedellytysten parantamiseen. Tätä näkökulmaa tukee myös se, että kunnan peruspalvelujen valtionosuus on kunnille yleiskatteista. Kunnat päättävät itse valtionosuuden käytöstä perustuslain turvaaman laajan itsehallintonsa puitteissa. Myös hyvinvointialueiden valtion rahoitus on alueille yleiskatteista.

Valtiovarainministeriö toteaa, että HYTE-kertoimien painoarvoa ja kriteereitä tarkastellaan hallituskauden aikana osana hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän ja kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistamista. Hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmä ja kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmät ovat kokonaisuuksia, joihin kuuluu kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän osalta kiinteästi myös esimerkiksi verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus. Rahoituksen määräytymistekijöihin ja kriteereihin tehtäviä muutoksia tulee näin ollen tarkastella osana rahoitusjärjestelmien kokonaisuutta, eikä yksittäisinä, muusta järjestelmästä irrallisina kokonaisuuksina. Hyvän rahoitusjärjestelmän olemukseen kuuluu olennaisena osana rahoituksen ennakoitavuus ja vakaus. Hyvinvointialueiden ja kuntien rahoitusjärjestelmiin ei näin ollen tulisi tehdä muutoksia jatkuvasti tai kevein perustein.

Budjettineuvos Taina Eckstein